

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی ، گروه روانشناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش : روانشناسی تربیتی

عنوان :

مقایسه سبک های دلبستگی و اضطراب اجتماعی در فرزندان خانواده های تک فرزند و چند فرزند

استاد راهنما :

دکتر سوزان امامی پور

استاد مشاور :

دکتر مهدیه صالحی

پژوهشگر :

رویا ارشادی

تابستان ۹۲

تقدیم بہ پدرم، ہمہ ی باورم

تقدیم بہ مادر زحمت کشم

و تقدیم بہ ہمسر عزیزم کہ باوری نودر من ایجاد کرد...

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب رویا ارشادی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۹۰۰۷۱۱۴۴۱ در رشته روانشناسی تربیتی که در تاریخ ۹۲/۴/۱۸ از پایان نامه خود تحت عنوان: مقایسه سبک های دلبستگی و اضطراب اجتماعی در فرزندان خانواده های تک فرزند و چند فرزند با کسب نمره ۱۸ و درجه عالی دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم :

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام ، مطابق ضوابط و رویه های موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب ، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود ، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی :

تاریخ و امضاء :

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۲/۴/۱۸

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم رویا ارشادی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸ بحروف هجده تمام و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

فصل اول.....	۱
کلیات تحقیق.....	۱
مقدمه.....	۲
بیان مسئله :.....	۴
اهمیت و ضرورت تحقیق:.....	۹
هدف کلی :.....	۱۰
اهداف اختصاصی :.....	۱۰
فرضیه ها:.....	۱۰
تعاریف متغیرها :.....	۱۱
تعریف نظری سبک دلبستگی :.....	۱۱
تعریف عملیاتی سبک دلبستگی :.....	۱۲
تعریف نظری اضطراب اجتماعی:.....	۱۲
تعریف عملیاتی اضطراب اجتماعی :.....	۱۲
فصل دوم.....	۱۳
مقدمه:.....	۱۴
اضطراب اجتماعی و ویژگی های افراد دارای اضطراب اجتماعی بر اساس مطالعات:.....	۱۵
دیدگاه های مختلف در زمینه اضطراب اجتماعی:.....	۱۷
عوامل موثر در بروز اضطراب اجتماعی:.....	۲۰
سبک دلبستگی :.....	۲۲
نقش خانواده و شیوه های تربیتی آن در شکل گیری شخصیت فرزندان :.....	۳۶
پیشینه پژوهش در ایران :.....	۳۷
پیشینه پژوهش در جهان :.....	۴۰

۴۶	فصل سوم.....
۴۷	مقدمه.....
۴۸	طرح پژوهش:.....
۴۸	جامعه آماری پژوهش.....
۴۸	حجم نمونه.....
۴۹	روش نمونه گیری:.....
۴۹	ابزارهای پژوهش:.....
۴۹	مقیاس اضطراب اجتماعی نوجوانان:.....
۵۰	روش نمره گذاری مقیاس اضطراب اجتماعی نوجوانان :.....
۵۰	پرسشنامه سبک دل بستگی :.....
۵۱	محاسبه ضریب پایایی پرسشنامه ها در این پژوهش:.....
۵۱	با استفاده از روش آلفای کرونباخ ضریب پایایی بدست آمد.....
۵۱	شیوه اجرا:.....
۵۲	روش تجزیه و تحلیل داده‌ها:.....
۵۳	فصل چهارم.....
۵۴	مقدمه.....
۵۵	آمار توصیفی :.....
۶۰	آمار استنباطی :.....
۶۱	فرضیه ۱.....
۶۱	جدول ۴-۷- آزمون تی تست مستقل برای متغیرهای تحقیق.....
۶۳	فرضیه ۲.....
۶۳	جدول ۴-۸- آزمون تی تست مستقل برای متغیرهای تحقیق.....
۶۵	فصل پنجم.....

۶۶	.....	مقدمه
۶۶	.....	بحث و نتیجه گیری:
۷۲	.....	پیشنهادات:
۷۲	.....	پیشنهادات پژوهشی:
۷۳	.....	پیشنهادات اجرایی:
۷۴	.....	محدودیت های پژوهش:
۷۵	.....	منابع
۷۵	.....	منابع تحقیق
۸۲	.....	پیوست ۱
۸۲	.....	پرسشنامه تحقیق

فهرست جداول

- جدول ۴-۱- شاخص های توصیفی سبک دلبستگی ایمن..... ۵۵
- جدول ۴-۲- شاخص های توصیفی سبک دلبستگی اجتنابی..... ۵۶
- جدول ۴-۳- شاخص های توصیفی سبک دلبستگی دوسوگرا..... ۵۷
- جدول ۴-۴- شاخص های توصیفی تنش و بازداری در برخورد اجتماعی..... ۵۸
- جدول ۴-۵- شاخص های توصیفی درک و ترس از ارزیابی منفی..... ۵۹
- جدول ۴-۶- شاخص های توصیفی اضطراب اجتماعی..... ۶۰

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۴ میانگین سبک دل بستگی ایمن در دو گروه دانش آموزان..... ۵۵
- نمودار ۲-۴ میانگین سبک دل بستگی اجتنابی در دو گروه دانش آموزان..... ۵۶
- نمودار ۳-۴ میانگین سبک دل بستگی دوسوگرا در دو گروه دانش آموزان..... ۵۷
- نمودار ۴-۴ میانگین متغیر تنش و بازداری در برخورد اجتماعی در دو گروه دانش آموزان..... ۵۸
- نمودار ۶-۴ میانگین اضطراب اجتماعی در دو گروه دانش آموزان..... ۶۰
- نمودار ۵-۴ میانگین درک و ترس از ارزیابی منفی در دو گروه دانش آموزان..... ۵۹

مقایسه سبک های دلبستگی و اضطراب اجتماعی در فرزندان خانواده های تک فرزند

و چند فرزند

چکیده :

هدف از پژوهش حاضر مقایسه سبک های دلبستگی و اضطراب اجتماعی در فرزندان خانواده های تک فرزند و چند فرزند بود. این پژوهش با روش علی مقایسه ای انجام شد. جامعه آماری شامل دانش آموزان پسر مدارس راهنمایی شهر تهران مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ بود. نمونه پژوهش شامل دو گروه ۵ نفر دانش آموز از خانواده تک فرزند و ۵۰ نفر دانش آموز از خانواده چند فرزند بود. نتایج پژوهش نشان می دهد دانش آموزان خانواده های تک فرزند نسبت به دانش آموزان خانواده های چند فرزند میزان اضطراب اجتماعی بیشتری دارند و نیز سبک دلبستگی آنها کمتر ایمن و بیشتر اجتنابی و دو سوگرا است. پیشنهاد می گردد سیاستگذاران و برنامه ریزان در برنامه ریزی های تربیتی به این مهم توجه داشته باشند.

کلید واژه ها : سبک دلبستگی، اضطراب اجتماعی، تک فرزند، چند فرزند

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

یکی از مشکلات بزرگ نوجوانان در حال حاضر انزوا، گوشه گیری و دوری از ایجاد روابط موفقیت آمیز با دیگران است که ممکن است علت آن اضطراب اجتماعی فرد باشد. اختلال اضطراب اجتماعی یکی از شایع ترین اختلال های دوران کودکی و نوجوانی است. مطابق گزارش انجمن روان پزشکی آمریکا^۱ (۲۰۰۰) شیوع کلی این اختلال ۳ تا ۱۳ درصد است.

انجمن روان پزشکی آمریکا اختلال اضطراب اجتماعی^۲ را یک الگوی پایدار ترسهای اجتماعی می داند (دادستان، اناری و صالح صدق پور، ۱۳۸۶: ۱۱۶). این اختلال در ۱/۱ درصد تا ۳/۷ درصد از جمعیت کلی کودکان و نوجوانان دیده می شود (بنجامین، کاستلو و وارن، ۱۹۹۰؛ ورهولست، وندرانند، فردیناند، کاسیوس، ۱۹۹۷ نقل شده از دادستان، اناری و صالح صدق پور، ۱۳۸۶، ۱۱۶) و بین ۳ تا ۱۳ درصد در جمعیت بزرگسالان، گزارش شده است (مورای^۳، کوپر^۴، کرسول^۵، شوفیلد^۶ و سک^۷، ۲۰۰۷).

مطالعات همه گیر شناسی نشان می دهد که این اختلال در ۱۲ درصد جمعیت عمومی شیوع دارد و بالاترین میزان بروز آن در دهه دوم عمر است (بساک نژاد، معینی و مهربانی زاده هنرمند، ۱۳۸۹: ۳۳۶). همچنین بر اساس نتایج پژوهش های انجام شده در داخل و خارج کشور شیوع بالایی از

---

^۱ - American Psychological Association

^۲ - Social Anxiety

^۳ - Murray

^۴ - Cooper

^۵ - Creswell

^۶ - Schofield

^۷ - Sack

اضطراب اجتماعی در اواخر کودکی و اوایل نوجوانی وجود دارد (رحمانیان، میرزائیان و حسن زاده، ۱۳۹۰: ۴۷-۵۶).

اضطراب اجتماعی با برخی ویژگی‌های فیزیولوژیکی (سرخ شدن گونه‌ها، تعرق، خشکی دهان و لرزش به هنگام رویارویی با موقعیت‌های اجتماعی نگران‌کننده)، ویژگی‌های روانشناختی (شرم، خجالت، ترس از اشتباه، ترس از ارزیابی منفی و ترس از انتقاد) و ویژگی‌های رفتاری (کناره‌گیری، اجتناب از تماس چشمی، ترس از ابراز وجود و ترس از صحبت کردن در جمع یا مورد خطاب واقع شدن) مشخص می‌شود (بساک نژاد، معینی و مهرابی زاده هنرمند، ۱۳۸۹: ۳۳۶).

اضطراب اجتماعی که از آن به عنوان تجربه ناراحت‌کننده در حضور دیگران تعریف می‌شود، یکی از عواملی است که در روند رشد و تکامل اجتماعی افراد خلل ایجاد می‌کند و مانع از شکوفایی استعدادها و اثبات وجود افراد می‌شود. این پدیده که در دوران نوجوانی نسبتاً شایع است می‌تواند اثرهای بازدارنده‌ای در کارایی و پویایی نوجوانان بر جای گذارد و باعث تخریب عملکرد شخصی و اجتماعی آنان در زمینه‌های گوناگون گردد (نیسی، شهنی ییلاق و فراشبندی، ۱۳۸۴: ۱۵۲-۱۳۷).

از سوی دیگر تحقیقات نشان داده است که دلبستگی^۱ یک فرایند دوسویه از ارتباط هیجانی است که رشد روان‌شناختی، فیزیکی و شناختی کودک را تحت تأثیر قرار می‌دهد و بنایی برای اعتماد و بی‌اعتمادی کودک به شمار می‌رود و چگونگی ارتباط کودک را با دنیا شکل داده و نحوه یادگیری و ارتباط را در سراسر زندگی مشخص می‌کند. اگر این فرایند گسیخته باشد، ممکن است کودک در تشکیل بنای ایمنی که لازمه بهداشت روانی کودک در بزرگسالی است با شکست مواجه شود (هین شاو^۲ و همکاران، ۱۹۹۹، کمیجانی، ۱۳۸۸: ۷۰).

از این رو با توجه به تأثیر مخرب اضطراب اجتماعی بر روی نوجوانان و با توجه به اهمیت سبک دلبستگی این پژوهش درصدد است بررسی کند که آیا سبک دلبستگی و اضطراب اجتماعی دانش‌آموزان تک‌فرزند و دانش‌آموزان چندفرزند بایکدیگر تفاوت دارد؟

---

^۱ -Attachment

^۲ -Hinshaw

بیان مسئله :

نتایج تحقیقات نشان می دهد که اضطراب اجتماعی در نوجوانان موجب سطح بالاتری از اثرات منفی به نسبت اضطراب اجتماعی کودکان و بزرگسالان می شود و به عبارتی تبعات اضطراب اجتماعی در دوره نوجوانی از دوره های دیگر زندگی بیشتر است و این اثرات به شکل بدبینی های اجتماعی و گرایش به بزهکاری و سوء مصرف مواد و... دیده می شود (کشدان^۱ و هربرت^۲، ۲۰۰۴).

به طور کلی اختلال اضطراب اجتماعی در نوجوانان به عملکرد تحصیلی ضعیف (لاست^۳، ۱۹۹۱) و مشکلات روان شناختی مانند افسردگی (ایندربیتزن^۴، ۲۰۰۰)، سوء مصرف مواد (پاین^۵، ۱۹۹۸) منجر می شود. افزون بر این، نوجوانان مبتلا به اضطراب اجتماعی در خطر ناپختگی اجتماعی قرار دارند؛ اختلالی که درماندگی و اجتناب از روابط اجتماعی را به همراه دارد (بیدل^۶، ۱۹۹۷) و می تواند به نارسایی کنش وری اجتماعی و روان شناختی و حتی بروز شخصیت اجتنابی در بزرگسالی منتهی شود (پاین و همکاران، ۱۹۹۸). این اختلال در افراد با نشانه هایی مانند کمرویی افراطی، کناره گیری از تماس با دیگران و عدم تمایل به بازی گروهی ظاهر می شود (دادستان، اناری و صالح صدق پور، ۱۳۸۶: ۱۲۴-۱۱۵).

اختلال اضطراب اجتماعی به ترس آشکار و پیوسته از موقعیت های اجتماعی یا عملکردی اشاره دارد و از این باور فرد ناشی می شود که او در این موقعیت ها به طرز خجالت آور یا تحقیر آمیزی عمل خواهد کرد (رینگولد^۷، ۲۰۰۳ به نقل خیر و استوار، ۱۳۸۶: ۲۶۳-۲۵۶). با وجود میزان شیوع بالای اضطراب اجتماعی به مثابه یک حالت اختلال هیجانی، نگرانی درباره ارائه خود و اجتناب از تعامل های اجتماعی واقعی و یا پیشاپیش گری آنها، این اختلال به ندرت در نوجوانان بررسی شده است (کاشدان و هربرت، ۲۰۰۱). با این حال، برخی از مطالعات موجود خاطر نشان ساخته اند که اضطراب اجتماعی در نوجوانان با مسائل و مشکلات بیشماری از قبیل برانگیختگی های فیزیولوژیک و

^۱ - Kashdan

^۲ - Herbert

^۳ -Laust

^۴ -Inderbitezen

^۵ -Paine

^۶ -Bidele

^۷ -Ringold

پاسخهای دستگاه قلبی- عروقی (آندرسون^۱ و هوپ^۲، ۲۰۰۹؛ گرامر^۳ و اسپرینت شینک^۴، ۲۰۰۸)،
تفسیر سوگیرانه از موقعیتهای اجتماعی مبهم (میرس^۵، بلوت^۶، بوگلس^۷ و وستنبرگ^۸، ۲۰۰۸؛ موسر^۹،
هاجکک^{۱۰}، هاپرت^{۱۱}، ۲۰۰۸)، سوء مصرف مواد، نارساییهای عملکرد اجتماعی (وانکن^{۱۲} و باگلس^{۱۳}،
۲۰۰۸)، کنش وری اجتماعی ضعیف و ادراکهای منفی رابطه دارد (پاکلک^{۱۴}، ۲۰۰۴).

اگر چه تحقیقات نشان داده است که اختلال اضطراب اجتماعی معمولاً در طول دوران کودکی و
نوجوانی آغاز می گردد (اشنیر^{۱۵} و همکاران، ۱۹۹۲)، ولی تحقیقات اندکی به بررسی اختلال
اضطراب اجتماعی در نوجوانان کشور ما پرداخته است. به علاوه شدت اختلال اضطراب اجتماعی در
کودکان و نوجوان با امتناع شدید از مدرسه ارتباط دارد (لاست ، ۱۹۹۰). همچنین اختلال اضطراب
اجتماعی در نوجوانان با اختلال افسردگی نیز ارتباط دارد (ایسائو^{۱۶}، ۱۹۹۹). این یافته ها نشان می
دهد که اختلال اضطراب اجتماعی در طول دوره ی کودکی و نوجوانی با مشکلات مهمی در کارکرد
افراد همراه است (استوار ، خیر و لطیفیان ، ۱۳۸۵: ۳۶۴-۳۵۰).

یکی از عواملی که کنار آمدن فرد را با مسائل و مشکلات خصوصاً اضطراب تسهیل می کند، سبک
دلبستگی اوست. به گفته بالبی^{۱۷} (۱۹۶۹) دلبستگی نشأت گرفته از پیوندهای اولیه کودک و مراقب
اوست که تأثیر فوق العاده ای در طول زندگی دارد و اگر این پیوندها به درستی شکل گرفته باشند،
الگوی ارتباطی و رویایی با مشکلات سازنده ای را باعث می شوند. بر طبق چهارمین ویرایش
راهنمای تشخیصی و اختلالات روانی تهیه شده توسط انجمن روان پزشکی آمریکا (۲۰۰۷)،

---

^۱ - Anderson
^۲ - Hope
^۳ - Gramer
^۴ - Sprintschnik
^۵ - Miers
^۶ - Blote
^۷ - Bogels
^۸ - Westenberg
^۹ - Moser
^{۱۰} - Hajcak
^{۱۱} - Huppert
^{۱۲} - Voncken
^{۱۳} - Bogels
^{۱۴} - Puklek
^{۱۵} - Ashnier
^{۱۶} - Isauo
^{۱۷} - Bowlby

اضطراب اجتماعی، ترس شدید از ارزیابی منفی همراه با رفتار اجتنابی شخص از موقعیت های اجتماعی تعریف شده است.

گودیانو^۱ و هربرت^۲ (۲۰۰۶) معتقدند که اضطراب اجتماعی یک حالت هیجانی است و به دنبال ارزیابی اطلاعات درباره رویداد تهدیدکننده یا ادراک توانایی شخص برای رویارویی با آن پدید می آید. یکی از مسائل عمده در زمینه سبب شناسی اختلالات اضطرابی در کودکان، دلبستگی ناایمن کودک به مادر یا مراقب خود می باشد. بر این اساس این نظریه بیان شد، کودکانی که در مراحل رشد نسبت به مادر یا مراقب خود احساس نزدیکی داشته باشند در آنها نوعی امنیت ایجاد می شود. از این رو تجارب اولیه دلبستگی کودک به شکل "الگوی کاری درونی شده"^۳ در فرد را منجر می شود. (آینزورث^۴ و همکارانش، ۱۹۷۸). در نظریه دلبستگی، اضطراب کودک و اختلال های ناشی از آن مبتنی بر اختلال های دلبستگی تعریف می گردد.

پژوهشگران تأکید بسیاری بر تأثیر روابط دلبستگی (ریگز^۵، ۲۰۰۲) و شیوه های مراقبتی دوران کودکی (بنت^۶، ۱۹۹۸) بر رشد اضطراب و روند تحولی اختلال های اضطرابی داشته اند. اضطراب کودک در رابطه با مادر، متأثر از رفتار مادرانه، حساسیت و پاسخ دهی وی است (بنت، ۱۹۹۸)؛ در نتیجه باید ریشه اضطراب کودک را در روابط وی با مادر جستجو کرد.

مادران ناایمن در تعامل با فرزندان خود کم تر از مادران دلبسته ایمن، گرم، حمایت کننده و حساس هستند و در حل مسایل به کودکان خود کمک کم تری می کنند (آلبانو^۷، ۲۰۰۶). همچنین مادران دلبسته ناایمن در رفتارهای مادرانه و فرزندپروری خود ویژگی هایی همچون درگیر شدن کم، منفی گرایی، فقدان پاسخ گویی به علایم فرستاده شده از سوی کودک و وارد شدن به حریم کودک دارند. به همین دلیل این کودکان به طور مستمر از تنها ماندن می ترسند، زیرا مادران آن ها

---

^۱ -Gaudiano

^۲ - Herbert

^۳ - internal working model

^۴ - Ainsworth

^۵ - Riggs

^۶ - Bennet

^۷ -Albano

پایگاه قابل اطمینانی در ارضاء نیازهای آنان نیستند؛ از این رو دید منفی از خود و دیگران داشته و نیز دنیا را محلی ناامنی می دانند (دیتزن^۱، ۲۰۰۸).

بوگلز^۲ و همکارانش (۲۰۰۶) در بررسی انجام شده دریافتند که همپوشانی زیادی بین اختلالات اضطرابی در اعضای خانواده وجود دارد. شواهد برای ارتباط بین عوامل خانواده و دوران کودکی و همچنین اضطراب والدین بررسی شده است. جنبه های کارکرد خانواده، مانند تعارض زناشویی، همکاری پدر و مادر، عملکرد خانواده و سبک های دلبستگی ارتباط بین هر یک از این عوامل خانواده و اضطراب کودکان مشاهده شد از سویی دیگر بین اضطراب کودک و استراتژی های فرزندپروری والدین ارتباط تنگاتنگی وجود دارد.

برامیریو^۳ و همکارانش (۲۰۰۹) در پژوهشی به بررسی استراتژی های فرزندپروری والدین و اضطراب اجتماعی کودکان پرداختند. ۷۴ کودک از لحاظ سبک های دلبستگی (ایمن، دوسوگرا و اجتنابی) و اضطراب اجتماعی ارزیابی شدند. بررسی های دلبستگی و اضطراب اجتماعی نشان داد که دلبستگی دو سو گرا همواره به اضطراب اجتماعی بالا مرتبط است.

از سوی دیگر امروزه خانواده ها در جوامع شهری به سمت تک فرزندی شدن گرایش دارند. از دیر باز برخی معتقدند یک ترس عمومی و یک باور نادرست در رابطه با داشتن تنها یک فرزند در میان عامه مردم وجود داشته است و بسیاری از خانواده های ایرانی دست کم خانواده های طبقه متوسط ایران تنها به علت جلوگیری از تنهایی و به اصطلاح لوس شدن تنها فرزند خود اقدام به بارداری دوباره می کنند بدین معنا که تک فرزند بودن را عامل خطری برای گرفتار شدن فرزندشان به اختلال های رفتاری می دانند (سردار پور گودرزی و همکاران ، ۱۳۸۲).

صاحب نظران بر این باورند که یکی از معایب تک فرزند بودن، تأثیر آن بر مراحل رشد کودک است. کودکان تک فرزند خانواده، کسی را ندارند تا با او رقابت، بازی و دعوا کنند. آنها دوست و همدمی در منزل ندارند، بنابراین برخی از احساسات را تجربه نمی کنند و فرصتی برای کنترل و مدیریت آنها نخواهند داشت. همچنین بلوغ روحی و روانی، پدیده ای کاملاً ارثی نیست بلکه اکتسابی است. این

---

^۱ - Ditzen
^۲ - Bogels
^۳ - Brumariu

بلوغ مواردی همچون شناخت خود، میزان واقع بینی و انتخاب مؤثر را شامل می شود و به راحتی به دست نمی آید، بلکه به تجربه هایی سخت و طاقت فرسا نیاز دارد. کودکی که در خانواده تک فرزند است کمتر با مشکلات مواجه می شود و در معرض تجربه کردن شکست، ناکامی، رانده شدن و... قرار نمی گیرد و شرایطی را که لازمه بلوغ روحی و روانی است، تجربه نمی کند. همچنین اگر والدین، مراقبتی افراطی از تک فرزند خود به عمل آورند و او را به فردی ضعیف و کم تحمل تبدیل کنند، فرزندشان از دیگران نیز انتظار خواهد داشت با او چنین رفتاری داشته باشند که این موضوع ناتوانی او را شدت خواهد بخشید. اگر والدین اجازه ندهند فرزندشان با احساسات سخت و ناراحت کننده رو به رو شوند یا امکان آشکار کردن این نوع احساسات را برای او فراهم نکنند، تحمل وی را برابر این نوع احساسات ضعیف خواهند کرد. تمایل والدین به حمایت از تنها فرزندشان، مانع از آن می شود که فرزندشان عواقب اشتباهات خود را بیازماید و مسئولیت عمل خود را بپذیرد. آنها هیچ گاه در مقام انتقاد از فرزندشان بر نمی آیند، با او مخالفت نمی کنند و همواره تسلیم خواسته های او می شوند تا از این طریق مانع ناراحت شدن او شوند. این والدین می گویند: فرزندمان هم مثل ما دوست ندارد ناراحت شود؛ بنابراین با هم معامله می کنیم تا هیچ یک از ما آزار نبیند. حمایت بیش از حد این والدین، فرزند را با روحیه حساس و ضعیف تربیت می کند. هرچه حمایت آنها از تنها فرزندشان بیشتر شود، قدرت و تحمل وی در رویارویی با مشکلات کاهش می یابد و از این رو بسیار شکننده و آسیب پذیر می شوند. در چنین روابط حساس و پر اضطرابی است که تک فرزند از آزمون احساساتی که در روابط بین خواهر و برادر شکل می گیرد، محروم می ماند. هر چند تمامی این گفتارها و نظرات می تواند از طریق پژوهش به دقت واکاوی شود. تاکنون در پژوهشی به تفاوت دانش آموزان خانواده های تک فرزند و دانش آموزان خانواده های چند فرزند در زمینه مقایسه سبک های دلبستگی و اضطراب اجتماعی نپرداخته است و این پژوهش درصدد است به این مهم بپردازد که آیا بین خرده مقیاسهای سبک های دلبستگی فرزندان و اضطراب اجتماعی در خانواده های تک فرزند و چند فرزند تفاوت وجود دارد؟ بی تردید یافته های پژوهش هایی اینچنین می تواند به سیاستگذاران و برنامه ریزان تربیتی کمک نماید.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

اضطراب به منزله بخشی از زندگی هر فرد، در همه جوامع به عنوان یک پاسخ مناسب و سازگار تلقی می‌گردد. فقدان اضطراب ممکن است ما را با مشکلات و خطرات قابل توجهی مواجه سازد. اضطراب در حد متوسط و سازنده انسان را وادار می‌کند که برای انجام امور خود به موقع و به صورت مناسب تلاش نموده تا بدین ترتیب زندگی خود را بادوام تر و بارورتر سازد. روان‌شناسان اجتماعی اعتقاد دارند اضطراب که عاملی مخرب و نابودکننده است، از طریق یادگیری و الگوبرداری آموخته می‌شود اضطراب اجتماعی به اضطراب یا تجربه هراس که در موقعیتهای میان فردی یا عملکردی ایجاد می‌شود، اطلاق می‌شود. افراد دارای اضطراب اجتماعی بالا از ارزیابی منفی دیگران نسبت به خود و یا انجام عملی که باعث شرمندگی شود، بیمناکند. تحقیقات حاکی از آن هستند که اضطراب اجتماعی با گرایش به اختصاص توجه به اطلاعات تهدید آمیز اجتماعی، از جمله اضطراب مرتبط با احساسات و رفتارها و نشانه‌های عدم رضایت از دیگران همراه است. تئوری‌های شناختی در اضطراب حاکی از آن هستند که توجه انتخابی به تهدیدها، اضطراب را شدیدتر کرده و قضاوت در رویدادهای اجتماعی را به انحراف می‌کشاند از آنجایی که انسان موجودی اجتماعی است. از این رو اضطراب اجتماعی زندگی روزمره افراد را دچار اختلال می‌کند. همچنان که مشهود است، فاکتورهای دلبستگی عاملی تأثیر گذار در این زمینه می‌باشند و شخصیت کودکان تحت تأثیر والدین شکل می‌گیرد از این رو بررسی در این زمینه حائز اهمیت است. از سوی دیگر تک فرزندی یکی از دستاوردهای دنیای صنعتی امروز است که اکثر روانشناسان و کارشناسان حوزه علوم اجتماعی این پدیده را به عنوان یکی از بحران‌های غیرقابل اغماض برای جوامع به ویژه کشورهای در حال توسعه معرفی کرده‌اند. در صورت بی‌توجهی به شیوه‌های صحیح تربیتی و برنامه‌ریزی‌های غلط، تبعات و پیامدهای غیرقابل جبرانی را در برخواهد داشت. خانواده و نقش تربیتی آن در بروز اختلالات در نوجوانان بسیار مؤثر است. برخی از پژوهش‌ها همچون صدر السادات و همکاران (۱۳۸۴) از اثر کارکرد خانواده و شیوه‌های فرزند پروری خانواده بر بروز اختلالات رفتاری در نوجوانان خبر می‌دهد و نفی را در تک فرزندی یا چند فرزندی خانواده نمی‌بیند بلکه اثرات تربیتی را در شکل‌گیری شخصیت نوجوانان دخیل می‌دانند و برخی نیز سبک فرزند پروری را در موفقیت تحصیلی و